

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

7 август 2018 година *

„Преюдициално запитване — Сближаване на законодателствата — Застраховка „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства — Трета директива 90/232/ЕИО — Член 1 — Отговорност за телесни повреди на всички пътници, освен на водача на моторното превозно средство — Задължителна застраховка — Директен ефект на директивите — Задължение да се остави без приложение национална правна уредба, която е в противоречие с директива — Неприлагане на договорна клауза, която е в противоречие с директива“

По дело C-122/17

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Court of Appeal (Апелативен съд, Ирландия) с акт от 2 март 2017 г., постъпил в Съда на 9 март 2017 г., в рамките на производство по дело

David Smith

срещу

Patrick Meade,

Philip Meade,

FBD Insurance plc,

Ирландия,

Attorney General,

СЪДЪТ (голям състав),

състоящ се от: К. Lenaerts, председател, L. Bay Larsen, Т. von Danwitz, J. L. da Cruz Vilaça, А. Rosas и J. Malenovský, председатели на състави, Е. Juhász, А. Borg Barthet, Ал. Арабаджиев (докладчик), А. Prechal, Е. Jarašiūnas, К. Jürimäe и С. Lycourgos, съдии,

генерален адвокат: Y. Bot,

секретар: М.-А. Gaudissart, заместник-секретар,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 5 февруари 2018 г.,

* Език на производството: английски.

като има предвид становищата, представени:

- за FBD Insurance plc, от M. Feeny, solicitor, F. X. Burke, advocate, F. Duggan, BL, J. O'Reilly, SC, J. Corcoran, advocate, и M. Collins, SC,
- за Ирландия, от S. Purcell, в качеството на представител, подпомагана от C. Toland, SC, T. L. Power, BL, и H. Mohan, SC,
- за френското правителство, от R. Coesme, в качеството на представител,
- за нидерландското правителство, от M.K. Bulterman и M.H.S. Gijzen, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от К.-Р. Wojcik и N. Yerrell, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 10 април 2018 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Предмет на преюдициалното запитване е дали правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че в рамките на спор между частноправни субекти националната юрисдикция трябва да остави без приложение национални разпоредби, както и договорна клауза, основаваща се на тях, които са в противоречие с член 1 от Трета директива 90/232/ЕИО на Съвета от 14 май 1990 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно застраховките „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства (ОВ L 129, 1990 г., стр. 33; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 240, наричана по-нататък „Трета директива“).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н David Smith и господата Patrick и Philip Meade, FBD Insurance plc (наричано по-нататък „FBD“), Ирландия, както и Attorney General, относно обезщетението за вредите, претърпени от г-н Smith в резултат от пътнотранспортно произшествие с участието на превозно средство, управлявано от г-н Patrick Meade, притежавано от г-н Philip Meade и застраховано от FBD.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Директива 2009/103/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 година относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства и за контрол върху задължението за сключване на такава застраховка (ОВ L 263, 2009 г., стр. 11) отменя Директива 72/166/ЕИО на Съвета от 24 април 1972 година относно сближаване на законодателствата на държавите членки относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства и за прилагане на задължението за сключване на такава застраховка (ОВ L 103, 1972 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 10, наричана по-нататък „Първа директива“), Втора директива 84/5/ЕИО на Съвета от 30 декември 1983 година относно сближаването на законодателствата на държавите членки, свързани със застраховките гражданска отговорност при използването на моторни превозни средства (ОВ L 8, 1984 г., стр. 17; Специално издание на български език,

2007 г., глава 6, том 1, стр. 104, наричана по-нататък „Втора директива“), и Трета директива. Въпреки това, с оглед на момента на настъпване на фактите, предмет на главното производство, следва да се вземат предвид отменените директиви.

4 Съгласно член 3, параграф 1 от Първа директива:

„Всяка държава членка [...] предприема всички подходящи мерки, с които да гарантира, че гражданската отговорност във връзка с използването на превозни средства с обичайно домуване на нейна територия е застрахована. Обхватът на покритата отговорност и условията за нейното покритие се определят въз основа на тези мерки“.

5 Член 1, параграф 4 от Втора директива е гласял:

„Всяка държава членка създава или оправомощава свой орган със задачата да предоставя обезщетения, поне до границите на застрахователното задължение за увреждане на имущество или телесни повреди, причинени от неидентифицирано моторно превозно средство или моторно превозно средство, за което застрахователното задължение, предвидено в параграф 1, не е било удовлетворено. [...]“.

6 Член 1, първа алинея от Трета директива е предвиждал:

„[...] застраховките, посочени в член 3, параграф 1 от [Първа директива] покриват отговорността за телесни повреди на всички пътници, освен на водача на моторното превозно средство, произтичащи от използването на моторното превозно средство“.

7 На 19 април 2007 г. Съдът постановява решение Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229), в което приема, че член 1 от Трета директива трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство ирландска правна уредба, съгласно която задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ по отношение на моторните превозни средства не покрива отговорността за телесни повреди, причинени на лица, пътуващи в част от моторно превозно средство, която не е нито проектирана, нито оборудвана със седалки за пътници, че тази разпоредба отговаря на всички необходими условия, за да има директен ефект, и следователно предоставя на частноправните субекти права, на които те могат да се позовават пряко пред националните съдилища. Съдът приема обаче, че е задача на националния съд да провери дали позоваване на тази разпоредба може да се извърши срещу организация, каквато е страна по делото, приключило с това решение.

8 В решение от 10 октомври 2017 г., Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745), Съдът по същество постановява, че частноправните субекти могат да се позовават на член 1, първа алинея от Трета директива срещу организация, на която Ирландия е поверила изпълнението на задачата в обществен интерес по член 1, параграф 4 от Втора директива, и която организация разполага за тази цел по силата на закона с изключителни правомощия в сравнение с тези, които произтичат от нормите, приложими към отношенията между частноправните субекти.

Ирландското право

9 Член 56, параграф 1 от Road Traffic Act 1961 (Закон за движение по пътищата от 1961 г.), в редакцията му към момента на настъпване на фактите, предмет на главното производство (наричан по-нататък „Законът от 1961 г.“), е предвиждал, че водач на моторно превозно средство няма право да управлява механично задвижвано превозно средство в обществената пътна мрежа, освен ако не е в сила призната застрахователна полица, която покрива отговорността за изплащане на обезщетение за вредите, причинени от небрежното използване на превозното средство, на всяко лице освен изключеното лице.

10 Член 56, параграф 3 от този закон е предвиждал, че използването на превозно средство в нарушение на забраната по член 56, параграф 1 е престъпление.

11 Съгласно член 65, параграф 1, буква а) от същия закон „изключено лице“ по смисъла на член 56, параграф 1 от него е:

„Всяко лице, което търси обезщетение за претърпени от него телесни повреди при пътуване във или върху механично задвижвано превозно средство (или така теглено превозно средство), за което се отнася съответният релевантен документ, различно от механично задвижвано превозно средство или теглено превозно средство, или средства, образуващи съвкупност от превозни средства от един тип, определен за целите на този параграф от приетия от министъра правилник, доколкото този правилник не предвижда задължителна застраховка „Гражданска отговорност“, обхващаща пътниците на:

i) всяка част от механично задвижвано превозно средство, различно от големите превозни средства на обществения транспорт, освен ако тази част не е проектирана и снабдена със седалки за пътници, или

ii) пътник, седнал в ремарке, прикачено към механично задвижвано превозно средство, доколкото такава съвкупност от превозни средства се движи на обществено място“.

12 Член 6 от Road Traffic (Compulsory Insurance) Regulations 1962 (приет от министъра Правилник от 1962 г. относно задължителната застраховка при движението по пътищата), в редакцията му, в сила към момента на настъпване на фактите по главното производство (наричан по-нататък „Правилникът от 1962 г.“), е предвиждал:

„Определените за целите на [член 65, параграф 1, буква а) от Закона от 1961 г.] превозни средства са посочените, както следва:

а) превозни средства, различни от мотопеди, които са проектирани и оборудвани със седалки за пътници;

[...]“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

13 На 19 юни 1999 г. г-н Smith е тежко ранен, когато камионетката, в задната част на която пътува като пътник, се сблъсква с друго превозно средство, което също се движи по път от обществената пътна мрежа близо до Талиален (Ирландия). По време на произшествието камионетката, собственост на г-н Philip Meade, е управлявана от г-н Patrick Meade. Камионетката не е оборудвана със закрепени седалки за пътниците, които пътуват в задната част на превозното средство.

14 По време на произшествието г-н Philip Meade е притежавал валидна застрахователна полица за моторно превозно средство, издадена от FBD, която е била призната в съответствие с приложимото ирландско законодателство. Полицията съдържа клауза, предвиждаща, че застраховката е с покритие само за пътника, седящ на закрепената в предната част на превозното средство седалка, и следователно изключва от застрахователното покритие пътуващите в задната част на камионетката пътници.

15 Г-н Smith предявява иск срещу господата Meade за небрежност и неизпълнение на задължение пред High Court (Висш съд, Ирландия). Със съгласието на страните тази юрисдикция конституира като ответници по делото FBD, Ирландия и Attorney General.

- 16 След като е уведомено за претенциите на г-н Smith, с писмо от 13 август 2001 г. FBD отказва да изплати обезщетение за сметка на г-н Philip Meade във връзка с телесните повреди, претърпени от г-н Smith. Това застрахователно дружество се позовава на клаузата за изключване, съдържаща се в застрахователна полица, и заявява, че телесните повреди, причинени на лица, превозвани като пътници в част от превозното средство, която не е нито проектирана, нито оборудвана със седалки за пътници, не се покриват от тази полица.
- 17 С решение от 5 февруари 2009 г. High Court (Висш съд) приема, че от практиката на Съда, и по-специално от решение от 13 ноември 1990 г., *Marleasing* (C-106/89, EU:C:1990:395), следва, че задължението за тълкуване в съответствие с правото на Съюза изисква в случая да не се взема предвид предвиденото в член 65 от Закона от 1961 г. изключване от застрахователно покритие на телесните повреди, причинени на лица, пътуващи в част от моторно превозно средство, която не е била нито проектирана, нито оборудвана със седалки за пътници. С това решение и с определение от 18 януари 2010 г. High Court (Висш съд) по-специално обявява за нищожна клаузата за изключване, съдържаща се в застрахователния договор, сключен от г-н Philip Meade.
- 18 На 10 февруари 2009 г. High Court (Висш съд) одобрява спогодбата между FBD и г-н Smith, сключена след постановяването на решението от 5 февруари 2009 г. В изпълнение на тази спогодба FBD изплаща на г-н Smith сумата от три милиона евро. FBD има право на суброгация във връзка с това плащане.
- 19 Производството срещу, от една страна, господата Meade, и от друга страна, Ирландия и Attorney General, е прекратено.
- 20 FBD обжалва първоинстанционното решение и определението на High Court (Висш съд) пред Court of Appeal (Апелативен съд, Ирландия), като сочи, че първият съд е приложил неправилно съдебната практика, произтичаща от решение от 13 ноември 1990 г., *Marleasing* (C-106/89, EU:C:1990:395), и че в резултат от посоченото първоинстанционно решение и определение на Трета директива се придава под определена форма хоризонтален директен ефект, при положение че FBD има качеството на частноправен субект. Застрахователното дружество уточнява освен това, че ако въззивната му жалба бъде уважена, ще се опита да получи обратно от ирландската държава сумата, която е изплатило на г-н Smith.
- 21 Запитващата юрисдикция отбелязва, че към момента на настъпване на фактите, предмет на главното производство, лицата, пътуващи в камионетки без закрепени седалки за пътници, са били „изключени лица“ за целите както на член 65, параграф 1, буква а), подточка i) от Закона от 1961 г., така и на Правилника от 1962 г., поради което не е съществувало правно задължение те да бъдат застраховани съгласно ирландското право. Тази юрисдикция уточнява също, че водачите на моторни превозни средства, които притежават призната застрахователна полица, не извършват престъпление, когато управляват превозно средство без застрахователно покритие за лицата, пътуващи в задната част на това превозно средство, която не е оборудвана със закрепени седалки.
- 22 Запитващата юрисдикция освен това отбелязва, че в главното производство, за разлика от делото, приключило с решение от 19 април 2007 г., *Farrell* (C-356/05, EU:C:2007:229), застрахователят, а именно FBD, е частноправен субект.
- 23 Според посочената юрисдикция член 65, параграф 1, буква а) от Закона от 1961 г. и член 6 от Правилника от 1962 г. изключват изрично, без каквато и да е двусмисленост от покритието на задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства случаите като разглеждания в главното производство, в които пътникът пътува в част от механично задвижвано превозно средство, която не е оборудвана със закрепени седалки. Посочените разпоредби отразявали нарочен избор на законодателна политика и очевидно не били продукт на национален законодателен пропуск.

- 24 Запитващата юрисдикция уточнява, че при това положение е невъзможно тези разпоредби да се тълкуват по начин, съвместим с разпоредбите на Трета директива, тъй като тълкуването им по начин, различен от ясният им текст, би означавало да се възприеме тълкуване *contra legem*.
- 25 При тези обстоятелства запитващата юрисдикция се пита относно задълженията съгласно правото на Съюза, които възникват за национална юрисдикция, сезирана по спор между частноправни субекти, когато приложимото национално законодателство е явно несъвместимо с разпоредбите на директива, които отговарят на всички изисквания, за да произведат директен ефект, и когато е невъзможно това национално законодателство да се тълкува по начин, съвместим с тази директива.
- 26 В тази връзка посочената юрисдикция счита, че съгласно практиката на Съда, и по-конкретно решение от 19 април 2016 г., DI (C-441/14, EU:C:2016:278), при такова положение националната юрисдикция трябва да остави без приложение националното право.
- 27 Запитващата юрисдикция счита, че следователно трябва да остави без приложение член 65, параграф 1 буква а) от Закона от 1961 г. и член 6 от Правилника от 1962 г., тъй като тези разпоредби изключват от покритието на застраховката пътниците в моторно превозно средство, които не пътуват на закрепена седалка.
- 28 Неприлагането на тези текстове би имало обратно действие. От това следва, че разглежданата в главното производство застрахователна полица вече не трябва да се счита за „призната полица“ по смисъла на член 56, параграф 1 от Закона от 1961 г. Според запитващата юрисдикция при тези условия водачът и собственикът на превозното средство, предмет на главното производство, на теория биха се оказали извършители на престъпления, тъй като първият го е управлявал по обществен път без призната застрахователна полица, а вторият е допуснал превозното средство да се управлява, без да е застраховано с такава полица.
- 29 Запитващата юрисдикция счита обаче, че ако бъде оставена без приложение самата клауза в застрахователната полица, предмет на разглеждане в главното производство, предвиждаща изключване на пътниците в моторно превозно средство, които не пътуват върху закрепена седалка, поради това че е несъвместима с правото на Съюза, тази полица автоматично би си възвърнала положението на призната полица по смисъла на член 56, параграф 1 от Закона от 1961 г. и проблемът относно наказателната отговорност на господата Meade би отпаднал. При това положение посочената юрисдикция се пита дали от решения от 28 март 1996 г., Ruiz Bernáldez (C-129/94, EU:C:1996:143), от 30 юни 2005 г., Candolin и др. (C-537/03, EU:C:2005:417), и от 19 април 2016 г., DI (C-441/14, EU:C:2016:278), не следва, че сама по себе си посочената клауза трябва да бъде оставена без приложение поради несъвместимостта ѝ с правото на Съюза.
- 30 Би възникнал все пак въпросът дали неприлагането на посочената клауза за изключване по същество не би означавало на член 1 от Трета директива да се придаде под някаква форма хоризонтален директен ефект.
- 31 Накрая, запитващата юрисдикция подчертава, че въпросът дали е длъжна да остави без приложение клаузата за изключване в разглежданата в главното производство застрахователна полица, не е станал безпредметен след сключването на спогодбата между FBD и г-н Smith. Според нея, ако в случая се наложи да остави тази клауза без приложение, от това би следвало, че г-н Smith основателно е предявил иск срещу господата Meade и FBD и задължено да им изплати обезщетение. Запитващата юрисдикция приема, че обратно, ако не трябва същата клауза да бъде оставяна без приложение, FBD би могло да поиска от ирландската държава възстановяването на сумата, която е изплатило на г-н Smith по спогодбата.

32 При тези обстоятелства Court of Appeal (Апелативен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Доколкото:

- а) релевантните разпоредби на националното право предвиждат изключение от задължителната автомобилна застраховка по отношение на лица, за които не са осигурени закрепени седалки в механично задвижвани превозни средства,
- б) съответната застрахователна полица предвижда, че застрахователното покритие се ограничава само до пътници, които пътуват на закрепени седалки, и същата полица на практика представлява призната застрахователна полица по смисъла на действащото национално законодателство към момента на произшествието,
- в) релевантните национални разпоредби, които предвиждат такова изключение от покритието, вече са признати за противоречащи на правото на Съюза с предишно решение на Съда (решение от 19 април 2007 г., Farrell, C-356/05, EU:C:2007:229) и в съответствие с това следва да се оставят без приложение, и
- г) формулировката на националните разпоредби не позволява тълкуване, което да е съответстващо на изискванията на правото на Съюза,

при това положение, в съдебен спор между частноправни субекти и частно застрахователно дружество относно произшествие с моторно превозно средство, причинило през 1999 г. тежка телесна повреда на пътник, който не е пътувал на закрепена седалка, при което със съгласието на страните националният съд привлича държавата и частното застрахователно дружество като ответници [...], дължен ли е националният съд, когато оставя без приложение релевантните разпоредби на националното право, също така да не прилага клаузата за освобождаване от отговорност, включена в застрахователната полица за моторно превозно средство, или по друг начин да изключи възможността застрахователят да се позовава на [...] клаузата за освобождаване от отговорност, действаща към съответния момент, така че пострадалото лице да може да получи обезщетение пряко от застрахователното дружество въз основа на тази полица? При условията на евентуалност, такъв резултат би ли представлявал по същество форма на хоризонтален директен ефект на директива спрямо частноправен субект, какъвто правото на Съюза не допуска?“.

33 С писмо, внесено в секретариата на Съда на 14 септември 2017 г., на основание член 16, трета алинея от Статута на Съда на Европейския съюз Ирландия прави искане Съдът да заседава в голям състав.

По преюдициалния въпрос

34 В самото начало следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда задачата на последния е да даде на националният съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е сезиран. С оглед на това при необходимост Съдът може да преформулира въпросите, които са му зададени. Освен това може да се наложи Съдът да вземе предвид норми от правото на Съюза, които националният съд не е посочил във въпросите си (решения от 13 октомври 2016 г., M. и S., C-303/15, EU:C:2016:771, т. 16 и цитираната съдебна практика и от 31 май 2018 г., Zheng, C-190/17, EU:C:2018:357, т. 27).

- 35 В това отношение от акта за преюдициално запитване е видно, че преюдициалният въпрос изхожда от предпоставката, че от практиката на Съда, и по-специално от решение от 19 април 2016 г., DI (C-441/14, EU:C:2016:278), следва, че в главното производство запитващата юрисдикция трябва да остави без приложение член 65, параграф 1, буква а) от Закона от 1961 г. и член 6 от Правилника от 1962 г., тъй като, от една страна, в решение от 19 април 2007 г., Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229), Съдът е постановил, че тези разпоредби са в противоречие с член 1 от Трета директива, който отговаря на всички необходими условия, за да има директен ефект, и от друга страна, че е невъзможно да се осигури тълкуване на посочените разпоредби в съответствие с правото на Съюза, което да не се окаже *contra legem*.
- 36 За да се даде на запитващата юрисдикция полезен отговор, следва да се провери дали правото на Съюза, и по-специално член 288 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че национална юрисдикция, сезирана със спор между частноправни субекти, която не е в състояние да направи тълкуване на своите националноправни разпоредби, което да е в съответствие с определена директива, е задължена да остави без приложение националноправните разпоредби, както и клауза от договор, когато те са в противоречие с разпоредбите на посочената директива, които отговарят на всички изисквания, за да произведат директен ефект.
- 37 В този контекст следва да се напомни, че съгласно постоянната съдебна практика, когато трябва да разрешат спор между частноправни субекти, в който разглежданата национална правна уредба се оказва в противоречие с правото на Съюза, националните юрисдикции са длъжни да осигурят съдебната защита, която произтича за правните субекти от разпоредбите на правото на Съюза, и да гарантират пълното им действие (вж. в този смисъл решения 5 октомври 2004 г., Pfeiffer и др., C-397/01—C-403/01, EU:C:2004:584, т. 111, от 19 януари 2010 г., Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, т. 45 и от 19 април 2016 г., DI, C-441/14, EU:C:2016:278, т. 29).
- 38 Съдът многократно е постановявал, че произтичащото от директива задължение за държавите членки да постигнат предвидения в нея резултат, както и задължението им да предприемат всички необходими мерки, общи или специални, за да осигурят изпълнението на това задължение, тежат върху всички органи на държавите членки, включително върху съдебните органи в рамките на тяхната компетентност (в този смисъл вж. по-специално решения от 10 април 1984 г., von Colson и Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, т. 26, от 19 януари 2010 г., Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, т. 47 и от 19 април 2016 г., DI, C-441/14, EU:C:2016:278, т. 30).
- 39 От това следва, че когато прилагат националното право, националните юрисдикции, от които се изисква да го тълкуват, са длъжни да вземат предвид всички разпоредби на това право и да приложат признатите от последното методи за тълкуване, за да могат, доколкото е възможно, да го тълкуват в светлината на текста и целите на разглежданата директива, за да постигнат предвидения от нея резултат и да съобразят по този начин член 288, трета алинея ДФЕС (вж. по-специално решения от 5 октомври 2004 г., Pfeiffer и др., C-397/01—C-403/01, EU:C:2004:584, т. 113 и 114, от 19 януари 2010 г., Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, т. 48 и от 19 април 2016 г., DI, C-441/14, EU:C:2016:278, т. 31).
- 40 Съдът обаче е постановил, че принципът на съответстващо тълкуване на националното право има определени ограничения. Така задължението на националния съд да се позове на правото на Съюза, когато той тълкува и прилага релевантните норми на вътрешното право, е ограничено от общите принципи на правото и не може да служи за основа на тълкуване *contra legem* на националното право (вж. в този смисъл решения от 24 януари 2012 г., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, т. 25, от 15 януари 2014 г., Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, т. 39 и от 19 април 2016 г., DI, C-441/14, EU:C:2016:278, т. 32).

- 41 В това отношение действително въпросът дали дадена национална разпоредба трябва да се остави без приложение, доколкото противоречи на правото на Съюза, се поставя само ако тази разпоредба не се поддава на тълкуване в съответствие с това право (решения от 24 януари 2012 г., *Dominguez*, C-282/10, EU:C:2012:33, т. 23 и от 10 октомври 2013 г., *Spedition Welter*, C-306/12, EU:C:2013:650, т. 28).
- 42 Това не променя факта, че Съдът последователно постановява също, че една директива не може сама по себе си да поражда задължения за частноправен субект, и следователно тя самата не може да му бъде противопоставяна (вж. по-специално решения от 26 февруари 1986 г., *Marshall*, 152/84, EU:C:1986:84, т. 48, от 14 юли 1994 г., *Faccini Dori*, C-91/92, EU:C:1994:292, т. 20 и от 5 октомври 2004 г., *Pfeiffer и др.*, C-397/01—C-403/01, EU:C:2004:584, т. 108). Всъщност да се разшири възможността за позоваване на разпоредба от директива, която не е транспонирана или е транспонирана неправилно, до отношенията между частноправните субекти, би означавало да се признае на Европейския съюз правомощието да приема с директен ефект задължения в тежест на частноправните субекти, въпреки че той разполага с такава компетентност само когато е оправомощен да приема регламенти (вж. в този смисъл решение от 14 юли 1994 г., *Faccini Dori*, C-91/92, EU:C:1994:292, т. 24).
- 43 В този смисъл дори ясна, точна и безусловна разпоредба на директива, чиято цел е да предостави права или да възложи задължения на частноправни субекти, не може да се прилага в рамките на спор, страни по който са единствено частноправни субекти (решения от 5 октомври 2004 г., *Pfeiffer и др.*, C-397/01—C-403/01, EU:C:2004:584, т. 109, от 24 януари 2012 г., *Dominguez*, C-282/10, EU:C:2012:33, т. 42 и от 15 януари 2014 г., *Association de médiation sociale*, C-176/12, EU:C:2014:2, т. 36).
- 44 Съдът изрично е постановил, че не може да се прави позоваване на директива в спор между частноправни субекти с цел противоречащата на тази директива правна уредба на държава членка да остане без приложение (вж. в този смисъл решение от 27 февруари 2014 г., *OSA*, C-351/12, EU:C:2014:110, т. 48).
- 45 Действително националната юрисдикция е задължена да не приложи националната разпоредба, намираща се в противоречие с директива, само когато на последната се прави позоваване спрямо държава членка, органите на нейната администрация, сред които са и децентрализираните органи, или спрямо организации и образувания, които са зависими или контролирани от държавата или на които държава членка е поверила задача в обществен интерес и които разполагат за тази цел с изключителни правомощия в сравнение с тези, които произтичат от нормите, приложими към отношенията между частноправните субекти (вж. в този смисъл решения от 24 януари 2012 г., *Dominguez*, C-282/10, EU:C:2012:33, т. 40 и 41, от 25 юни 2015 г., *Indėlių ir investicijų draudimas и Nemanūnas*, C-671/13, EU:C:2015:418, т. 59 и 60, и от 10 октомври 2017 г., *Farrell*, C-413/15, EU:C:2017:745, т. 32—42).
- 46 От своя страна в точки 35—37 от решение от 19 април 2016 г., *DI* (C-441/14, EU:C:2016:278), на което се позовава запитващата юрисдикция, Съдът подчертава, че общият принцип на недопускане на дискриминация, основана на възраст, а не Директивата, която го конкретизира в областта на заетостта и професиите, тоест Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, 2000 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7), предоставя на частноправните субекти субективно право, на което може да има позоваване като такова, и това задължава националните юрисдикции и в спорове между частноправни субекти да отклонят прилагането на тези национални разпоредби, които са в противоречие с посочения принцип, когато смятат, че се оказва невъзможно да осигурят съответстващото им тълкуване.

- 47 В подкрепа на това тълкуване Съдът по-специално отбелязва в точка 22 от решение от 19 април 2016 г., DI (C-441/14, EU:C:2016:278), че източник на принципа на недопускане на дискриминация, основана на възраст, са различните международни инструменти и общите конституционни традиции на държавите членки, както и че утвърден понастоящем в член 21 от Хартата на основните права на Европейския съюз, той трябва да се счита за общ принцип на правото на Съюза.
- 48 Положението в главното производство обаче се различава от това, във връзка с което е постановено решение от 19 април 2016 г., DI (C-441/14, EU:C:2016:278), тъй като, както отбелязват нидерландското правителство и Европейската комисия, член 1 от Трета директива не би могъл да се счита за конкретизация на общ принцип на правото на Съюза.
- 49 От изложените съображения следва, че национална юрисдикция, сезирана със спор между частноправни субекти, която не е в състояние да направи тълкуване на своите националноправни разпоредби, което да е в съответствие с определена директива, не е задължена само на основание на правото на Съюза да остави без приложение националноправните си разпоредби, когато те са в противоречие с разпоредбите на посочената директива, които отговарят на всички изисквания, за да произведат директен ефект, както и по този начин да разшири възможността за позоваване на разпоредба от директива, която не е транспонирана или е транспонирана неправилно, до отношенията между частноправните субекти.
- 50 Този извод не се поставя под съмнение с оглед на решения от 28 март 1996 г., Ruiz Bernáldez (C-129/94, EU:C:1996:143), и 30 юни 2005 г., Candolin и др. (C-537/03, EU:C:2005:417), на които се позовава запитващата юрисдикция. Всъщност с тези решения Съдът се произнася относно тълкуването на приложимите разпоредби от правото на Съюза, без да се налага да разглежда въпроса за противопоставимостта на директива спрямо частноправен субект.
- 51 Изводът в точка 49 от настоящото решение също не се поставя под съмнение с оглед на решения от 30 април 1996 г., CIA Security International (C-194/94, EU:C:1996:172), и от 26 септември 2000 г., Unilever (C-443/98, EU:C:2000:496), на които се позовава Ирландия.
- 52 По делата, приключили с посочените решения, се разглежда особено положение, а именно приемането на национални технически правила в нарушение на процесуалните задължения за уведомяване и отлагане на приемането, съдържащи се в Директива 83/189/ЕИО на Съвета от 28 март 1983 година за определяне на процедура за предоставяне на информация в областта на техническите стандарти и регламенти (ОВ L 109, 1983 г., стр. 8).
- 53 При това особено положение Съдът по същество постановява, че националните технически правила са неприложими в рамките на спор между частноправни субекти, тъй като неспазването на задълженията, произтичащи от Директива 83/189, представлява „съществено процесуално нарушение“, опорочило приемането на тези правила от съответната държава членка, и тъй като, понеже с тази директива не се създават нито права, нито задължения за частноправните субекти, тя не определя материалноправното съдържание на правната норма, на чието основание националният съд трябва да разреши висящия пред него спор, поради което при подобно положение съдебната практика относно невъзможността за позоваване между частноправни субекти на нетранспонирана директива е ирелевантна (вж. в този смисъл решения от 30 април 1996 г., CIA Security International, C-194/94, EU:C:1996:172, т. 48 и от 26 септември 2000 г., Unilever, C-443/98, EU:C:2000:496, т. 44, 50 и 51).
- 54 По делото, предмет на главното производство, обаче липсва положение като описаното в горните две точки от настоящото решение. Всъщност, като установява задължението застраховката „Гражданска отговорност“, свързана с използването на разглежданото превозно средство, да покрива телесните повреди на всички пътници с изключение на водача, които

произтичат от това използване, член 1 от Трета директива закрепва материалноправното съдържание на правна норма и следователно попада в приложното поле на съдебната практика относно липсата на възможност в отношенията между частноправни субекти да се прави позоваване на нетранспонирана или на неправилно транспонирана директива.

- 55 С оглед на всички изложени съображения следва да се направи изводът, че в главното производство запитващата юрисдикция, която счита, че не е в състояние да тълкува член 65, параграф 1, буква а) от Закона от 1961 г. и член 6 от Правилника от 1962 г. в смисъл, който да е в съответствие с член 1 от Трета директива, не е длъжна, за да определи дали г-н Smith е имал право да иска от FBD обезщетение за вредите, които е претърпял в резултат от пътнотранспортното произшествие в основата на спора по делото, да оставя само на основание на тази разпоредба от Трета директива без приложение посочените национални разпоредби, както и клаузата за изключване, съдържаща се в съответствие с тях в договора за застраховка, сключен от г-н Philip Meade, с което да разшири възможността за позоваване на директива в отношенията между частноправни субекти.
- 56 След това уточнение следва да се напомни, че в положение като разглежданото в главното производство страната, която е увредена от несъответствието на националното право с правото на Съюза, или лицето, встъпило в нейните права, все пак биха могли да се позоват на съдебната практика, установена с решение от 19 ноември 1991 г., Francovich и др. (C-6/90 и C-9/90, EU:C:1991:428), за да получат от държавата членка евентуално обезщетение за претърпените вреди (вж. по аналогия решения от 19 април 2007 г., Farrell, C-356/05, EU:C:2007:229, т. 43 и от 24 януари 2012 г., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, т. 43).
- 57 С оглед на изложеното, на преюдициалния въпрос следва да се отговори, че:
- правото на Съюза, и по-специално член 288 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че национална юрисдикция, сезирана със спор между частноправни субекти, която не е в състояние да направи тълкуване на своите националноправни разпоредби, намиращи се в противоречие с разпоредба от директива, която отговаря на всички изисквания, за да произведе директен ефект, в смисъл, който да е в съответствие с последната разпоредба, не е задължена само на основание на правото на Съюза да остави без приложение тези националноправни разпоредби, както и клауза, съдържаща се в съответствие с тях в договор за застраховка, както и че
  - в положение като разглежданото в главното производство страната, която е увредена от несъответствието на националното право с правото на Съюза, или лицето, встъпило в нейните права, все пак биха могли да се позоват на съдебната практика, установена с решение от 19 ноември 1991 г., Francovich и др. (C-6/90 и C-9/90, EU:C:1991:428), за да получат от държавата членка евентуално обезщетение за претърпените вреди.

По съдебните разноски

- 58 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

Правото на Съюза, и по-специално член 288 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че национална юрисдикция, сезирана със спор между частноправни субекти, която не е в състояние да направи тълкуване на своите националноправни разпоредби, намиращи се в противоречие с разпоредба от директива, която отговаря на всички изисквания, за да произведе директен ефект, в смисъл, който да е в съответствие с последната разпоредба, не е задължена само на основание на правото на Съюза да остави без приложение тези националноправни разпоредби, както и клауза, съдържаща се в съответствие с тях в договор за застраховка.

В положение като разглежданото в главното производство страната, която е увредена от несъответствието на националното право с правото на Съюза, или лицето, встъпило в нейните права, все пак биха могли да се позоват на съдебната практика, установена с решение от 19 ноември 1991 г., Francovich и др. (C-6/90 и C-9/90, EU:C:1991:428), за да получат от държавата членка евентуално обезщетение за претърпените вреди.

Подписи